

Simpozijum Marks i savremenost

Dragoljub Mićunović

Povodom 145-godišnjice Marksovog rođenja i 80-godišnjice njegove smrti Institut za izučavanje radničkog pokreta i Institut društvenih nauka organizovali su krajem prošle godine u Arandelovcu naučni skup sa temom: »Marks i savremenost«. Skoro pet punih dana čitali su se referati i vođena je diskusija. Za to je vreme podneto preko 30 naučnih saopštenja iz raznih oblasti filozofije i društvenih nauka. Ovoliki broj radova (a bilo ih je još više prijavljeno, ali ih specijalni žiri simpozijuma nije mogao sve uvrstiti) pokazuje koliko je raznovrstan i bogat opus Marksovog dela i koliko je ono i danas savremeno.

Raznovrsnost problema o kojima se raspravljalo na simpozijumu čini dosta teškom svaku klasifikaciju koja pretenduje da sva pitanja svrsta prema nekom posebnom principu, a da pri tom izbegne rizik da neke ispusti. Zbog toga sam se ograničio da pomenem samo ona pitanja o kojima se najviše raspravljalo.

Prva opservacija koja se nameće jeste da je filozofska problematika na razne načine dominirala simpozijumom. Ne samo što je iz oblasti filozofije podneto najviše saopštenja, već je i diskusija o tim saopštenjima bila najplodnija. Pokrenut je čitav niz fundamentalnih pitanja marksističke filozofije, među kojima su se posebno izdvajala ona o dijalektici, slobodi, humanizmu i Marksovu mestu u filozofiji. Raspravljano je o tome: kako shvatiti osnovni smisao Marksove dijalektike, o dijalektici prirode i dijalektici ljudske istorije, o dijalektičkim zakonima i dijalektici kao kompleksu svestrane, praktične ljudske delatnosti.

Marksistička koncepcija slobode bila je predmet posebnog raspravljanja koje se uglavnom svelo na suprotstavljanje dveju teza. Jedne, po kojoj je sloboda saznata nužnost, i druge, po kojoj je sloboda moć izbora između realnih mogućnosti.

Problemi humanizma u Marksovoj misli analizirani su i u diskusijama o dijalektici i slobodi, a naročito u raspravljanju o aksiologiji. Marksova teorija otuđenja bila je i ovoga puta jedna od centralnih tema.

Marksovo mesto u filozofiji razmatrano je sa dva stanovišta. Prvo, da li je Marks filozof, i ako jeste, u čemu je suština i značaj njegove filozofije; i drugo, kako se prema Marksovoj filozofiji odnosi savremena građanska misao.

Sociološka saopštenja bila su dosta heterogena, tako da je bilo veoma teško skoncentrisati diskusiju oko nekih ključnih pro-

blema. Ona su se kretala od tako specifičnih tema, kao što su: Marksov doprinos nauci o stanovništvu i Marks i savremena kriminologija, pa do opštih tema o Marksovu shvatanju društvenih klasa i društva kao društvene zajednice. U ovoj grupi nalazilo se je i jedno veoma zanimljivo saopštenje: Karl Marks i neki problemi kapitalizma dvadesetog veka, o kome se nažalost nije moglo opširnije raspravljati jer je autor bio odsutan.

Saopštenju o jednom empirijskom sociološkom istraživanju, jedinom te vrste na simpozijumu: O stavovima jugoslovenskih studenata prema marksizmu, — stavljeni su u diskusiji brojni logični i metodološki prigovori.

Interesantno je da je najmanje saopštenja bilo iz oblasti političke ekonomije, gde bi se možda s obzirom na obimno Marksovo ekonomsko delo najviše očekivalo. Pročitano je samo jedno: »Marks u svetlosti savremene metodologije«. Međutim, odsustvo većeg broja saopštenja iz ove oblasti donekle je nadoknađeno živom diskusijom u kojoj je sudelovao veći broj naših poznatih polit-ekonomista.

Debata koja se razvila povodom saopštenja prešla je okvire koji su njime bili postavljeni i razvila se u dužu raspravu o brojnim teorijskim i metodološkim problemima političke ekonomije, o opšteljudskom i klasnom karakteru nauke, o klasnoj neutralnosti naučnih istraživanja i odnosu nauke i ideologije.

Pravno-političkim i istorijskim aspektima Marksova dela bila je posvećena poslednja sednica simpozijuma. Iako se prema naslovima saopštenja: Marksova taktika permanentne revolucije, Marksove koncepcije o samoupravljanju, Savremenost Marksovog shvatanja komunizma, Odnos filozofije i politike, moglo zaključiti da se radi o srodnim problemima, naučni nivo saopštenja i način prilaznja problemima bio je veoma različit, tako da se dobijao utisak da se raspravljalo o različitim pitanjima. Debata koja je o ovim saopštenjima vođena nije bila naročito plodna, što se jednim delom moglo objasniti i zamorom učesnika poslednjeg dana simpozijuma. Diskusija se zadržavala oko problema iskustava Pariske komune u razvijanju raznih oblika samoupravljanja u socijalističkom društvu i o filozofskoj kritici političke stvarnosti i ulozi inteligencije.

Saopštenje o savremenosti Marksova shvatanja komunizma bilo je izvrgnuto samo jednoj opravdanoj persiflaži.

Na kraju simpozijuma održana je opšta debata. Iscrpljenost učesnika je bila tolika da su mnogi odustali od najavljenog sude-lovanja. Tako je diskusija tekla dosta nevezano od jednog problema do drugog, zadržavajući se nešto duže na pitanju apstraktnog i realnog humanizma, adekvatne interpretacije Marksove misli i njenog stvaralačkog razvijanja.

Ako bi na kraju trebalo sumirati rezultate ovog simpozijuma, mislim da su oni pre svega u tome što su pokazali ne samo širinu i snagu Marksova uticaja na savremene društvene nauke, već i kreativni napor naših naučnih radnika da se Marksova misao više osavremeni i razvije. Isto tako, ovo savetovanje je pružilo priliku da se na jedan tolerantan način kontroliraju različiti stavovi o pojedinim pitanjima marksizma i da se naučnim rasprav-ljanjem otklone mogući nesporazumi.

Na kraju bih spomenuo i neke loše strane ovog skupa, više u nameri da one možda posluže kao iskustvo za slične buduće, nego da predstavljaju ocenu ovog skupa.

Prvi je nedostatak, po mom mišljenju, u tome što jedna ovako široka tema, s velikim brojem saopštenja iz dosta udaljenih naučnih oblasti, nije mogla uvek obezbediti potrebno interesovanje čitavog skupa. Demografe i kriminologe, na primer, nije morala mnogo zanimati diskusija o dijalektici prirode, ili pak obratno filozofe demografija, kriminologija i slično.

Drugi nedostatak je možda mogao da izbegne žiri koji je vršio selekciju radova. Ima se utisak da je žiri neka saopštenja, koja nisu zadovoljavala osnovne naučne minimume, pustio na simpozijum u prvom redu rukovođen reputacijom autora.

Za neke loše strane simpozijuma možda je kriva i sama procedura koja je dozvoljavala da svaki učesnik govori o svakom saopštenju 10 minuta, bez obzira koliko je ranije govorio. Ovo je omogućilo pomalo grotesknu situaciju da su neki diskutanti diskutovali preko 40 puta, što znači o skoro svim saopštenjima i svim pitanjima o kojima se raspravljalo.

Neujednačenost nivoa, koja je bila karakteristična za referate, još se oštrije izrazila u diskusiji. Jedan naučni skup ne bi smeo da obiluje tolikim brojem zdravorazumskih i ad hoc diskusija.

Smatram da bi bilo korisno da o svim ovim slabostima budući organizatori povedu računa, kako bi naši naučni skupovi bili još vredniji.